

här presenteras
[hä:r präsente:ras]
i all enkelhet: lite insikter i
[i all enkelhe:t lette ensekter i]
DET GAMLA BARRUDSSPRÅKET
som det talades för hundra år sedan
[sôm dä ta:£ades för hônnra å:r sen]

FÖRORD

Det var mycket som var annorlunda för hundra år sedan. Det fanns ännu ingen radio och teve ska vi inte tala om, eftersom den tiden låg femtio år framåt. Tidningar fanns däremot och de lästes, men inte på det språk som utgivarna skrev (och i allmänhet talade).

Det fanns, då som nu, ett skriftspråk och ett talspråk. Skriftspråket kunde påverkas av myndigheterna, men det kunde såklart inte talspråket. Sättet att skriva har reformerats under århundradena. År 1906 genomfördes en stor stavningsreform, som säkert brydde de människor som skrev för hundra år sedan. Det föreskrevs då, bland annat, att "fv", "hv" och "dt" skulle tas bort. "Tvifvla" blev "tvivla", "hvila" blev "vila" och "såldt" blev "sålt". Att skriva de där dubbelkonsonanterna kallades gammalstavning.

Här ska vi ägna oss åt det gammal- språk som talades i Finnerödja, främst i Barrud för hundra år sedan. Det kan inte bli fråga om någon fullständig redovisning, snarare lite skrap på ytan. Men det är kanske inte helt ointressant att få lite hum om hur det lät. Min lärare i ämnet var morfars bror, Per Adolf Carlsson i Barrud. Jag har hört honom tala det språket i timmar, dagar, veckor och år och jag tror mig minnas så pass mycket, att jag i någon mån kan föra hans språk vidare i denna "Språklära för Barrud för hundra år sedan".

Min personliga uppfattning är denna: Dialekter är sällan vackra och det gamla barruds- språket utgör definitivt inget undantag. Men språk handlar inte om estetik utan om fonetik. Och det är dumt att, i språksammanhang, bedöma det sköna i relation till det fula. En kråkhanne tycker förmodligen att kråkhonans "kra, kra, kra" är det vackraste som finns. 😊

/Alf Gunnarson

HÄR ANVÄNDS EN FÖRENKLAD FONETISK SKRIFT

Långa vokaler skrivs med kolon (:) efter. Långa konsonanter dubbeltecknas, där så kan behövas. Ä- ljudet brukar fonetiskt tecknas med [æ] och [æ:], men här används [ä] och [ä:]. Sche- ljudet (som i sju) skrivs här med [ʃ]. Tje- ljudet (som i tjuta) skrivs med [tʃ]. Kluckande "l" (ell) skrivs här med [ɕ].

NÅGRA SPECIELLA BOKSTÄVER

Bokstaven "a" (både den korta och långa) hade många varianter. Det finns inte någon bra regel. "makabra" uttalades [maka:bra] och a- et i mitten var mycket tungt och slutet, medan de båda andra a- ljuden var öppna och glatta till sin karaktär. Ibland hade a- ljuden dragning mot "ä" och "ö".

Ord som börjar på "r" och sammansatta ord, med "r" i andra ledet, uttalades i regel med tungrots- r, medan "r" inuti ord uttalades med tungspets- r. "r" efter kort vokal uttalades med tungrots- r.

Ord som börjar på "l" uttalades i regel som "vanligt", medan det inuti ord, efter konsonant, uttalades kluckande. Klocka uttalades [kɕåkka].

"lt" blev till "rt". Ex: [dô sa få: beta:rt för gammeɕ osst].

"i" uttalades i många sammanhang mera som "e". "riktigt" [rek' tet] eller [rektit] och "vill" [vell]. Det långa i- ljudet uttalades däremot som [i:].

Skillnaden mellan "o", "u" och "y" i kortform var hårfin – "morra" uttalades [môrra] - "surra" uttalades [sôrra] och "nytta" uttalades [nôtta]. De långa o-, u- och y- ljuden uttalades ungefär som de skrevs. Även "å" (kort) uttalades i många sammanhang [ô].

Ord med – ade, i dåtid – t ex sågade, uttalades [så:ga]. "Träd, sågade med fogs vans", uttalades [trä: så:´ gata mä fo:(j)svanns].

INGEN REGEL UTAN UNDANTAG

Fanns det regler för talspråket? Nej, det fanns naturligtvis ingen "Handbok i uttal". Hur skulle den sett ut? Hundra år senare finns det än mindre någon regelbok. Vi kan säga: I regel sa man så och så, men man ska komma ihåg att undantagen var många och individuella.

Anmärkning: Fonetik (läran om talljuden) uttalas [få:neti:´ k].

Det låter lite kul, om även första stavelsen betonas.

Fån- etik. Det vill man inte ens försöka förstå.

SOM UPPMJKNING

en rebustext från förr:

b fia c te koa v 8 10

[be: fi:a se: te ko:a ve åtta- ti:a]

Be Fia se till ko(ssa)n vid åtta- tiden

skillnader:

Vad är det för skillnad [va ä: dä fôr \$ell' na
på en häst? på en hässt

Det är väl ingen skillnad! dä: ä: lô engen \$ell' na

Jo, visst är det, det. jo: vesst ä dä dä:

Han springer fortare (h)an sprenger fort(a)re
än han går! än (h)an gå:r

Det gör väl oxen också! dä jö:r lô ok' sen å:

Må så vara, men det må så va: män dä

är mycket större ä mö:e stôrre

skillnad på hästen! \$kellna på häs' ten]

i skolan:

Vad blir 4 X 5? [va ble:r fy:ra gånger fämm

Det blir väl ett tjog! dä bler lô ett tjö:j

Det är rätt, men om man dä: ä rätt män ôm en

delar ett tjog i fyra delar, de:lar ett tjö:j i fy:ra de:lar

hur mycket får de då var? hôr mô:e få:r di då: va:r

De får väl fem var, om inte di få:r lô fäm va:r ôm ente

August är med, för då a:gôst ä mä: för då

tar han minst hälften! ta:r (h)an teminstingen hälta]

DEL ETT (AV TVÅ)

FÖRSPEL

Ett språk blir på sätt och vis tydligare, när det sjungs, så låt oss som lite uppmjukning sjunga en av de enklaste sånger som finns, med musik från en fransk sjuttonhundratalsvisa, bearbetad av ingen mindre än Wolfgang Amadeus Mozart.

Klicka och använd "pil vänster", när sången är klar:

<https://youtu.be/4fAliwBxOHk>

Det ska föreställa barrudsmål på 1910- talet
och vi tar de två första verserna:

Blinka lilla stjärna där,	När den sköna sol gått ner,
hur jag undrar var du är.	strax du kommer fram och ler.
Fjärran lockar du min syn,	Börjar klar din stilla gång,
likt en diamant i skyn.	glimmar, glittrar natten lång.
Blinka lilla stjärna där,	Blinka lilla stjärna där,
hur jag undrar var du är.	hur jag undrar var du är.

[blenka lella \$ä:rna dä:r	[nä:r dän\$ö:na so:£ gått ne:r
hôr ja ônnrar va:r dô ä:	straxt dô kômmer fram å le:r
fjärran lôckar du: men sy:n	börjar k£a:r din stella gång
lekt en di:a mant i \$y:n	g£emrar g£ettrar natta lång
blenka lella \$ä:rna dä:r	blenka lella \$ä:rna dä:r
hôr ja ônnrar va:r dô ä:]	hôr ja ônnrar va:r dô ä:]

Anmärkning: "är" på slutraderna uttalade [ä:] i Barrud och därmed gick rimmet på "där" i raden före omintet. Synd, men sant!

Jag tänker inte be om ursäkt för sångframförandet. Inte än, i alla fall. Den som läser vidare får se.

Här följer en kort berättelse, där fokus ligger på språket:
[hä:r fö£jer en kôrt berätt' else dä:r fô:kôs legger på sprô:ket]

Det som framställs här nere hände inte,
men det kunde mycket väl ha hänt,
i alla fall en del av det.

11/9 **SÖNDAGSEFTERMIDDAG I BARRUD** 1910
[äl(f)e i ni:on(d)e sön´ dasättermedd´ a i barrô nettan hônra ti:e]

Här sitter de på rad: Per Adolf, Gustava, Carl, Augusta och Johan.

[hä:r setter di på ra: pä:r a:del gôsta:va ka:l agô:sta å jo:an]

Per Adel är 39 år, Gustava är 74, Carl är 45, Augusta är 36 och Johan är 43.

[pä:r a:del ä trettini:e gôsta:va \$ôttify:ra ka:l fôrtifämm
agôs´ ta trettisäkks å joan fôrtitre:]

Gustava är mor till karlarna i familjen och Augusta, från Smedsbo, är gift med Johan sedan tre år tillbaka.

[gôsta:va ä mo:r te ka:ra i famel´ jen å agô:sta
ifrå smessbo£ ä geft mä jo:an sen tre: å:r tebakk´ s]

Alla hade bytt om till finkläder mitt på dagen, eftersom det kom en fotograf och tog bilden som vi redan sett.

[alla hade bôtt ôm te fi:n klä:r mett på da:n,
ättersôm dä kôm en fôttegra:f] å to:j belden sôm vi: re:(d)an sett]

Nu är det eftermiddag

[nu: ä dä ättermedda]

Per Adolf är yngst i familjen, men söndagsskollärare som han är, så tar han till orda:

[pä:r a:del ä öngst i famelj' en män sön' dassko£lä:rare
sôm han ä: så ta:r (h)an te o:rda]

Är det allom bekant, att Kungen varit i Värmland och jagat älg? Det stod tidningen sistlidna onsdag!

[ä: dä allôm bekennt att kôngen vart
i vä:rmlann å ja:ja ä:lg dä sto: i ti:ninga sestli:na ônsda]

Carl hade läst samma tidning, så han fyllde på: Ja, ja, men. Och drottning Victoria har rest till Baden i Tyskland, såg jag.

[ka:l hade lässt samme ti:ning så han fôllde på: ja ja män
å drôning vekto:ria ha rest te ba:den i tôsklann så' ja]

Ska drottningen bada nu igen? muttrade Gustava.

[sa drôninga ba:da nu: ijänn môtttra gôsta:va]

Det är mycket prat om jakt och fiske i den här familjen, sa Augusta.

[dä ä mö:e pra:t ôm jakt å feske i dän hä:r famelj' en sa: agô:sta]

Det blev lite lågmält sorl i rummet, innan Johan genmälde: Om Augusta åkte hem till Smedsbol, så skulle kanske jag också ge mig ut och jaga!"

[dä ble: lete lå:jmält sôrl i rômmen inna jo:an je:nmälte ôm
agô:sta åkte te smessbo:£ så sôlle kan\$e ja ôkkså ge: mäj u:t å ja:ja]

- Förstämd tystnad –
[förstämd tôstna(d)]

Johan ville lätta på stämningen och lade till: Smedsbol är i alla fall inte direkt känt för att ha så många Munte- gökar!

[jo:an velle lätta lite på stämninga å la: te: smessbo:£ ä: i alla fall
ente derek' t känt för å ha: så mônga mônte(r)gô:kar]

- Än mer förstämmd tystnad –
[änn me:r förstämmd tôstna(d)]

Per Adolf bläddrade lite mera i tidningen och sa: Här är det något från Amerika! Det handlar om negrerna.

[pä:r a:del b£äddra lette me:r i ti:ninga
å sa: hä:r ä dä nô:et frå amer' ka dä hannlar ôm ne:grera]

Johan sa: Det är kanske på sin plats att förtydliga. Jag menade inte – bevara mig väl - att vi ska skicka iväg Augusta!

[jo:an sa: dä ä: kan\$e på sen plass å förty:lia ja me:na
ente beva:re mäj vä:£ att vi sa: \$ekka ivä:j agô:sta]

Nu var tynsnaden total någon minut.
[nô va: tössnaden tota:£ nô:en minu:t]

(Johan tänkte för sig själv: Man får vara lite varlig med Augusta. Hon blir så lätt snarstucken. Jag tror inte hon förstår sig på skoj. Smedsbolarna skickade med så mycket allvar i hennes brudkista).

[jo:an tänkte för säj \$ä£v - en fôr va: lette va:rli mä agô:sta
ho: ble:r så lätt sna:rstôkken ja tro:r ente ho förstå:r säj på
skôj smessbo£ara \$ekka mä: så mö:e allva:r i hannes bru:kesta]

Carl kunde ju inte läsa Johans tankar, så han sa: Jo, det fattar vi. Husmodern Augusta är hemma här och inte i Smedsbol, eller vad säger ni, mor?

[ka:l kônne jô ente lä:sa jo:ans tankar. Så han sa: jo: dä
fattar vi hôssmo:ra agô:sta ä hemma hä:r
å ente i smessbo£ älle va säger i mo:r]

Gustava gnuggade eftermiddags- tröttheten ur ögonen och sa: Vad ska unga frun i Slätsbol å göra?

[gô:sta:va gnôja ättermeddastrôtthe:ta ôr öjera å sa:
va sa: onga fru:a i slässbo£ å gö:ra]

Smedsbol, mor. Inte Slätsbol, förtydligade Carl.

[smessbo£ mo:r ente slässbo£ förty:lia ka:l]

Augusta teg. Hon hämtade sina stickor och sitt garn. Man ska inte lägga sig i, tänkte hon.

[agô:sta te:j ho hämta sena stekker å sett ga:rn
en sa: ente läja säj i: tänkte ho:]

Bol som bol, sa Gustava. Men jag har inte sett något eftermiddags- kaffe på bordet.

[bo:£ sôm bo:£ sa gô:sta:va män ja: ha: ente sett nô:et
ättermeddaskaffe på bo:£et]

Är det ingen som intresserar sig för hur de har det i Amerika? undrade Per Adel.

[ä: dä engen sôm entresserar säj fö:r hôr di ha:r
dä i amer'ka ônnra pä:r a:del]

Nu tyckte Carl – som var ordförande i familjen och i andra sammanhang – att det var dags att ingripa.

[nu tôkkte ka:l - sôm va: o:£fö:rane i
famel'jen å i annra sammahang - att dä va daks å inngre:pa]

Här sitter en läskunnig karl och han vill läsa något för oss. Låt nu Lille Adel få sin vilja fram! ☺

[hä:r setter en lä:skônni ka:r å vell lä:sa nô:et fö:r ôss
Lå:t nô lelle a:del få: si velje fram]

Augusta lade ner sin stickning. Hon gick ut i köket och satte på kaffe- hurran.

[agô:sta la: ifrå: säj si stekning ho gekk u:t i kö:ke(t)
å satte på: kaffehôrra]

Per Adel började lite högtidligt, som om han hade den heliga skriften framför sig: Låt mig se, sa den blinde. . . . det står skrivet:

[pä:r a:del börja lette hö:ti:dligt sôm ôm han hadde dän he:lia skrefta
framfö:r säj - lätt mä si: sa den b£ lenne - dä: stå:r skre:vet]

Klicka och använd "pil vänster", när uppläsningen är klar:

<https://youtu.be/TYdTul2NzFI>

URSÄKTER

Vi får ursäkta Per Adel att han läste fel på ett par ställen. Det är mänskligt!

Personligen bör jag be om ursäkt för att jag gett P. A. en gammal mans röst, när han, i själva verket, var i 40- årsåldern.

[ne:jrera å ne:jerfrô:jan i amer' ka
dä ge:s annra amerrikan' ska samhällsprob£e:m
å: ve£kas intänsite:t vi: hä:r i svärje
ha en starkare känneng än å ne:gerfrå:gans
dätta beror på tvänne hôveorsa:ker
dän ena å dôm ä: att vi ha: i vårt lann
engen frå:ga i rengaste må:n besläk' tad mä dänna
å dän annra hôveo:rsa:ken
ä: att vårt fô:£k i före:nta sta:tera
le:ver i di riksde:lar va:räst ra:sstri:den
vesserli:en ge:r säj te känna -
å dätta iblann no:j så skarpt -
män dåkk äj ha:r på långt nä:r dän häftia
å pärrmanännta karaktä:r sôm i sy:dsta:tera
dä torde emällerti: va:ra omöj' let för
ôss å belda ôss kla:rt begrepp ôm
vekket levsförbett' rane samhällsförbett' rane
å se:desförvellane elemänt dätta ra:sha:t u:tjö:r
inôm dän amrekanska sö:dern]

Här ser vi att de andra notiserna som
omnämndes i samtalet inte var gripna ur luften:
[hä:r se:r vi att noti:sera sôm
ômnämndes i sammta:let ente va: gre:pna ôr lôfta]

Den kungliga älgjakten på Håbo
härads allmänning den 1 september med-
förde ett byte af inalles 9 älgar. Af dessa
nedlade konungen tre, däraf en s. k. tolf-
taggare. Jakten leddes af jägmästarna J.
Blombergsson och C. A. Öhrström och bör-
jade kl. 9 f. m. samt afblästes vid 3-tiden
på eftermiddagen. Mellan andra och tre-
dje drefvet hade grefven och grefvinnan
Lewenhaupt på Aske anordnat lunch i sko-
gen. På allmänningen i fråga visade Jet
sig vara särskildt god tillgång på älg. Alla
kalfvar och kor skonades emellertid.

Drottningens resa till Baden. Drottningen kommer att den 3 september från Tullgarn afresa till Baden för att besöka storhertiginnan Luise af Baden å slottet Mainau vid Bodensjön. Drottningen kommer att därefter öfvervara festligheterna i Karlsruhe med anledning af storhertigparets af Baden silfverbröllop den 20 september. Hennes majestät återväntas hem i början af oktober. Hon åtföljes på resan af statsfrun fru Reuterswärd och kammarherren v. Eckermann.

TILL SIST I DEN HÄR DELEN: EN KORT VERS

[te sist i dän hä:r de:len en kôrt värs]

Det här är vårt motto: Vi äter och dricker med sans och måtta,
för att inte bli proppade fulla och matta. Men denna paroll –
vad spelar den för roll, om vi inte blir väl bemöta?

Nej, då är den till ingen nytta!

[dä hä:r ä vårt môtto vi ä:ter å drekker mä sans å måtta
för å ente ble prôppata fôlla å matta män denne parôll
va spe:lar dän för rôll ôm vi ente bler vä:£ bemött´a
nä: då ä: dän te ente nô nôtta

Del två kommer i sinom tid.

[de:l två: kômmer i sinnôm ti:]

MELLANSPEL

Det fanns en gåta som förmodligen var nästan
lika gammal som objektet ifråga.

[dä fanns e gå:ta sôm förmo:lien va: snôdd på
li:ka gammel sôm ôbjäk' te(t) ifrå:ja]

**Klicka här och se viken gåta som avses.
Använd sedan "pil vänster", när gåtan är löst:**

<https://youtu.be/7EnteY4WhIA>

. . . . .

och tiden gick

DEL TVÅ (AV TVÅ)

femton år senare
hos carlssönerna
[femtan å:r se:nare
höss kall:sö:nera]

FÖRSPEL

Ja, må hon leva!
Ja, må hon leva!
Ja, må hon leva uti hundra år!
Javisst ska hon leva!
Javisst ska hon leva!
Javisst ska hon leva uti hundra år!

Klicka och använd "pil vänster", när uppläsningen är klar:

<https://youtu.be/i8QW43hLL9g>

[ja: må ho le:va ja: må ho le:va
ja: må ho le:va ôtti hônrade å:r
ja: vesst sa ho le:va ja: vesst sa ho le:va
ja: vesst sa ho le:va ôtti hônrade å:r]

Anmärkning: Vi kan med stor säkerhet säga att det inte sjöngs någon hyllningssång till Birgit den dag vi nu kommer till. Det var inte brukligt vid den tiden. Men hade någon - till exempel Per Adolf - sjungit den, så kunde det ha låtit något i den stilen.

År 1912 var medelåldern i Carlssönernas familj: 49 år.

År 1914 hade den sjunkit till: 45 år.

När Birgit fyllde tolv, var Carl 60,

Johan 58, Per Adolf 54 och

Augusta 49 år.

I Amerika fanns: Ida Lovisa (61) och August Edvard (52)
och deras familjer.

11/7 LÖRDAGSFÖRMIDDAG I BARRUD 1925

Alltsedan 1908 – när Augusta kom från Smedsbo - hade Carlssönernas familj i Barrud bestått av fem (5) människor - kreatur, katter och andra fyrfotingar oräknade.

[all(t)senna nettan hönna åtta när agô:sta kôm ifrå smessbo
Hade kallsö:neras fame:lj i Barrô bestått å: fämm mänsker
kre:atô:r katter å annra fy:rfo:tingar o:rä:knata]

Visserligen hade Gustava gått bort på sensommaren 1913, men en kort tid innan hade det kommit en, i hennes ställe: Birgit Gustava.

[ves' serli:en hadde gôsta:va gôtt bôrt på se:nsômmarn
nettán hönna trettôn män e kôrt ti: ennan hadde
dä kômme en i hannes ställe - berjit gôsta:va]

Ja, tiden gick. Det var redan år 1925 och det var Birgits födelsedag. Hon fyllde tolv år och hon var, alltsedan hon föddes, familjens lilla solstråle.

[ja: a ti:a gekk dä va: länge nettanhônna tju:jefämm å dä va: berjits fö:elseda:
ho fôllde tôlv å ho va: all senn ho föddes fameljens lilla so:ËstråËe]]

. . . .

Carl ska åka en vända ner till Finnerödja. Det är sockenstämma i sockenstugan vid Torget.

[ka:l sa å:ka e vända ner te fenn' rôja dä ä
sôkkenstämma i sôkkenstu:ja ve tôrget]

Johan och Per Adolf är på väg ner till sjön, för att se om båten. Det regnar, så det bästa vore förstås att stanna inomhus, men det blir det inte tal om. Nej, inget sådant munväder!

[jo:an å pä:r a:del ä på vä:j ner te \$ö:n för å se ôm bå:ten dä
räjnar så dä bästa vô:re förstå:r säj å stanna ennômhu:s
män dä ble:r dä ente ta:l ôm nä: enget sånt mônrvä:r]

Augusta, hon är ju mestadels under tak i alla väder. Det är en av fördelarna med att vara fruntimmer, tänker karlarna.

[agô:sta ho ä jô mässtadells ônner ta:k i alla vä:r dä ä lô en å
fö:rde:la mä: å va: frônntimmer - tänker ka:ra]

Lilla Birgit – födelsedagsbarnet – sitter i kammaren och gör ett födelsedagskort till sig själv.

[lëlla berjit - fö:elseda:sba:rnet - setter i kammarn
å gö:r ett fö:elseda:skôrt te säj \$jä€v]

“GRATULERAR SÅ HJÄRTLIGT!” skriver hon med stora bokstäver och ritar och färglägger olika sommar- blommor, mest prästkragar. “Hälsningar från mig själv!” avslutar hon sitt verk. Hon ser nöjd ut. Fattas bara!

[GRATULERAR SÅ HJÄRTLIGT skri:ver ho mä sto:ra bo:kstä:ver å ri:tar å
färjläjjer oli:ka sômmerb£ômmer mässt prästkra:ga(r) Hälsningar
från mig själv a:vslu:tar ho sett värk ho ser nöjd ut fattas ba:ra]

Adjö med dig Carl, ta väl vara på Socken- byken, skrockar Johan och ropar till Per Adel att han ska lägga på ett kol.

[ajjô mä: däj ka:l - ta vä:£ va:ra på sôkkenby:ka skrôkkar
jo:an å ro:par te pä:r a:del att han sa läjja på: ett kô:£]

Per Adel står och grunnar på allt och ingenting (som vanligt) och han svarar lite frånvarande: Ja, ja, det blir nog någon råd med det!

[pä:r a:del stå:r å grônnar på allt å engenteng (sôm va:nlet) å han
sva:rar lette frånnva:rane - ja: ja: dä bler noj nôn rå: mä dä:]

Det är, som bekant, lördag. Men ingen är sysslolös, lördagen är ju också vardag. Det är emellertid inte något överhängande som behöver utföras före vilodagen i morgon.

[dä ä: - sôm bekennt - lö:rda män engen ä sôsslelö:s lö:rda ä jô ôkkså
va:rda dä ä: emällerti: ente nôtt ö:verhängane sôm
behö:ver ble jôrrt fö:re ve:£oda:n i mö:ra]

DAGEN DÄRPÅ VAR DET VILODAG

Familjen satt samlad vid köksbordet och drack förmiddagskaffe. Augusta hade tagit på sig ett vitt förkläde, dagen till ära och gubbarna hade, av samma skäl, dragit på sig rena blåblusar.

[famelj' en satt ve kökksbo:£et å drakk fö:rmeddaskaffe agô:sta hadde
tajje på: säj ett vett förk£ä: - da:n te ä:ra - å gôbba hadde -
å samme skä:£ - draje på säj re:na blå:blô:sar]

Solen sken in genom det södra fönstret och de samtalande om ditt och datt. Birgit frågade: Vilket år var det som farmor gick bort?

[so:ŋa \$e:n in jennôm dä sö:ra fönstre å di samta:ŋa ôm dett å datt
berjit frå:ga - vekket å:r va: dä sôm farmôr gekk bôt]

Det var samma år som du föddes, sa Augusta och de andra kaffe- drickarna nickade instämmande.

[dä va: dä samme å:r sôm du: föddes sa: agô:sta å di annre kaffedrekkara
nekka instämmane]

Det är faktiskt mycket vatten som har runnit inunder Kyrkebron under dina tolv år i livet, sa Johan.

[dä ä faktesst mö:e vatten sôm ha rônne inônner kô:rkebroa
ônner dinna tôlv å:r i li:vet sa jo:an]

Hur mycket då? retades Birgit, en miljon hektoliter?

[hôr mô:e då: re:tades berjit - en miljo;n häktôli:ter]

Ja, kanske det. Det är inte lätt att räkna ut.

[ja: a kan\$e dä: dä ä: ente så jesvinnt å rä:kna u:t]

Per Adolf satt, som vanligt i egna tankar. Han påminde sig en dikt som han klippt ut i någon tidning härförleden.

[pä:r a:del satt - sôm va:nlit i ejna tankar han på:mende säj
en dekt sôm han kleppt u:t i nôn ti:ning härförle:den]

Det skulle kanske passa bra, så här på söndagsförmiddagen, att läsa upp en dikt, sa han och väntade inte på något svar. Han gick till chiffonjén, drog ut en låda och kom tillbaka med urklippet och satte sig igen.

[dä sôlle kan\$e passa bra: - så hä:r på sönnda fö:rmedda - å lä:sa ôpp en dekt,
sa (h)an å vänta ente på nôt sva:r han gekk te \$effônje:n dro: u:t
e lô:da å kôm tebakks mä u:rkleppet å satte säj ijän]

Nu är det klippt, sa Johan.

[nô ä dä kŋeppt sa jo:an]

Per Adel lät sig inte nedslås av detta inpass. Dikten heter "Arbetets nytta", sa han. Så vek han upp pappret, slätade ut skrynklorna och läste (medan han, med måttlig framgång härmade andra i familjen):

Klicka och använd "pil vänster", när uppläsningen är klar:

https://youtu.be/msbCXbb_XBc

[hô:mmm]

Timmer från skogen ska hämtas och skrädas.
Åkrar ska plöjas och harvas och trädas.
Rovor ska gallras och kålrötter bärgas.
Ullen ska kardas och spinnas och färgas.

Tvätten ska blötläggas, kokas och bykas,
hängas att torka och manglas och strykas.
Rågen ska skäras och bindas och krakas.
Bössan ska laddas och räven bevakas!

Fåren, på våren, befrias från ullen,
höet för vinterbruk samlas på skullen.
Korna mot aftonen, hemåt ska lockas.
Spinnrock ska trampas och garnet ska dockas.

Linnet ska bråkas och skäktas och vävas,
gärs'gärn ska lagas och diken ska grävas.
Hästen ska järnskos och ryktas och selas,
selpinnar täljas, för inget får felas.

Strumpor ska lagas och stoppas och stickas,
kolet från milan till Røfors ska skickas.
Nåten ska bindas och läggas och lagas,
vittjas på morgonen innan det dagas.

Bina ska skötas och honungen skördas.
Sorken, med alla de medel, ska mördas.
Åkrar befrias från stubbar och stenar.
Bäcken ska rensas från nerfallna grenar.

Ässjan ska tändas och smi- järnet hettas,
Släggan ska hamra och smeden ska svettas.
Kröser ska plockas och rensas och sötas.
Långt före julen ska lutfisken blötas.

Grisen ska slaktas och saltas i laken.
Granspån ska hyvlas och läggas på taken.
Yxor ska slipas och slipstensvev dragas.
Frukost och middag och kvällsvard ska lagas.

Soffor ska bäddas och skymningsstund kuras.
Råttor, till fällan, med ostkant ska luras.
Alfa- Laval- separatorn ska vevas,
brädfodring bättras och draghålen drevas.

Luthers Postilla och Heliga Skriften
finns där till hans under livstidens skiften.
Arbetets nytta ställs aldrig ifråga.
Alla gör sitt, efter bästa förmåga

[temmer frå sko:en sa hämtas å skrä:s
å:krar sa p£öjas å harvas å trä:s
ro:ver sa gallras å kô:lrotter bärjas
ôlla sa ka:rdas å spennas å fär:jas]

[tvätten sa blö(t)läjjas ko:kas å by:kas
hängas på tôrk å manglas å stry:kas
rô:jen sa \$ä:ras å bendas å kra:kas
bôssa sa laddas å rä:ven beva:kas]

[få:ra på vå:rn befrea:as frå ôllen
hö:et för venterbru:k samlas på skôllen
ko:ra mo:t aften hem' ôt sa lôkkas
spennrâkk sa trampas å garnet sa dôkkas]

[li:net sa brå:kas å \$äktas å vä:vas
gär\$gär:n sa la:gas å de:ken sa grä:vas
hästen sa jä:rnsko:s r'ôktas å se:las
se:£pennar tä£jas för enget få:r fe:las]

[strômper sa la:jas å stôppas å stekkas
kô:let frå mi:la te rø:fôr\$ sa \$ekkas
nä:ta sa bennas å läjas å la:gas
vettjas på mô:ern enna dä da:gas]

[bi:na sa \$ö:tas å hô:nôngen \$ö:rda
sôrken mä alla di me:del sa mö:rda
å:krar befreas frå stôbbar å ste:nar
bâkken sa rensas frå ne:fallna gre:nar]

[ä\$an sa tännas å smi:jä:rnet hettas
släjja sa hammra å sme:n sa svettas
krö:ser sa p£âkkas å ränsas å sö:tas
långt fö:re ju:£a sa lu:tfesken b£ö:tas]

[gre:sen sa slaktas å saltas i la:ken
gra:nspå:n sa hy:v£as å läjjas på ta:ken
ôkser sa sli:pas å sli:pste:nsv:v dra:jas
frô:kôst å medda å kvällsva:rd sa la:gas]

[s'öffer sa bäddas å \$ômningssstônn ku:ras
rô'tter te fälla mä o:stkannt sa lu:ras
a:lfa:vall seppara:tôrn sa ve:vas
brä:fo:ring bättras å dra:jhô:la dre:vas]

[lôtters pôstill'a å he:lia skreft' en
fenns där te hanns ônner levsti:as \$eften
arbe:tets nôtta ställs allri i frå:ja
alla gör sett ätter bästa förmå:ja]

/ Alf (2002)

SENARE SAMMA DAG

[se:nare samme da:]

När karlarna dragit sig tillbaka till sina privata sysslolösheter – eftersom det var vilodag- och Birgit gett sig iväg till Hanna Eriksson, för en orgellektion, tog Augusta fram det där gamla kortet från 1910 och ett kort på dottern, när hon var mycket ung.

[när ka:ra dratt säj tebaks te sina priva:ta sôsslelö:she:ter å berjit gått te hanna erksôn för en ô:rjellek\$o:n to:j agô:sta framm dä dä:r gamla kortet frå nettan hônna ti:e å ett kort på do:tera när ho: va: mö:e ong]

Hon lade fotografierna på köksbordet och tänkte tillbaka på sin tid i Barrud. Sjutton år har jag bott här, tänkte hon. Det var väl inte till något himmelrike jag kom till, men å andra sidan: Det var det inte i Smedsbo heller, även om det fanns de som trodde det.

[ho: la: fôttôgrafi:era på kökksbo£et å tänkte teba:ka på sen ti: i barrô \$ôttan å:r ha ja bott hä:r tänkte ho dä va: lô ente nôtt hemmelri:ke ja kôm te: män å: annra si:a dä va: dä fôll ente i smessbo£ häller änn ôm dä fanns di: sôm trodde dä:]

Kanske var det, tänkte hon vidare, inte så lyckat att kalla tösen Gustava som andra namn. Hon tycker inte om det namnet, det har jag hört otaliga gånger!

[kan\$e va: dä - tänkte ho vi:dare - ente så lökkat å kalla tö:sa för gôsta:va sôm annra namn ho tôkker ente ôm dä: namnet - dä ha: ja hö:rt o:ta:lia gånger]

Augusta flyttade de båda fotona fram och tillbaka och såg den här bilden av den föränderliga verkligheten framför sig:

agô:sta flôtta di bägge fo:tôn´a fram å tebaks å så:g den hä:r belden ôttå dän förännerlia värklihe:ta fram´ för säj]

Och så nynnande hon ett par rader ur den gamla psalmen: "tidevarv komma, tidevarv försvinna – släkten följa släktens gång . . . ." Suck!

[å så nônna ho ett par ra:er ur dän gamle sal´ men - ti:devarv kômma
ti:devarv försvenna - släkten fö£ja släk´ tens gång . . . . sôkk]

Så slutar den här språkläran som ville beskriva hur det talades (och kanske sjöngs) i Barrud för hundra år sedan.

[så: slu:tar dän hä:r språ:klä:ra sôm velle beskri:va hôr dä
ta:£ades - å kan\$e sjöngs - i barrô för hônna å;r sen]

Tack för uppmärksamheten!
[takk för ôpp´ märksamhe:ta]

Mariestad den 11 september 2017/ Alf